

Received: 18-08-2022

Revised: 28-10-2022

Accepted: 10-11-2022

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทย Economic Factors Affecting Household Debt in Thailand

วิจิตต์ศรี สงวนวงษ์¹

Vijitsri Sanguanwongse

vijitsri.s@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานะหนี้สินครัวเรือนไทย และ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนไทยจำแนกตาม 4 วัตถุประสงค์ คือ หนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน หนี้สินเพื่อใช้ในการเกษตร หนี้สินเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร และหนี้สินเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ 7 ตัวแปร ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพากร ภาษีสรรพสามิต การลงทุน และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิในภาพรวมประเทศไทยจากส่วนราชการต่างๆ ในช่วงปี 2545–2560

การศึกษาสถานะหนี้สินครัวเรือนไทยโดยการวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Document Content Analysis) และการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนไทยโดยแบบจำลองการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ตัวแปรอิสระ) กับหนี้สินจำแนกตามวัตถุประสงค์ (ตัวแปรตาม) โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณรอบแรกจะวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่ละตัวทั้งหมด 7 ตัวแปรเพื่อหาตัวแปรที่มีนัยสำคัญ หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณในรอบต่อไปโดยการตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญออก แต่การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณจะตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญมากที่สุดออกทีละตัว จนได้ผลลัพธ์สุดท้ายที่ตัวแปรอิสระทุกตัวมีนัยสำคัญ (ทั้งนี้ตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญในการวิเคราะห์รอบแรกนั้นอาจมีค่าสำคัญในการวิเคราะห์ในรอบต่อไป)

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของประเทศไทยช่วงปี 2545–2560 อัตราการเติบโตของหนี้สินครัวเรือนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และครัวเรือนจะมีหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาเป็นหนี้สินครัวเรือนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เช่า/ซื้อที่ดิน หนี้สินครัวเรือนที่ใช้เพื่อทำการเกษตร และหนี้สินที่ใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนจำแนกตาม 4 วัตถุประสงค์ได้แก่ 1) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไปและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายใน ประเทศ และความสัมพันธ์เชิงลบได้แก่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ภาษีเงินได้ และภาษีสรรพสามิต 2) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ในการเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไปและการลงทุน 3) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิต การลงทุน และผลิตภัณฑ์มวลรวม

¹คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Economics, Kasetsart University

ภายในประเทศ 4) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิตและการลงทุน

คำสำคัญ: หนี้สินครัวเรือน, ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

Abstract

This research aims to study Thai household debt and economic factors affecting Thai household debt classified by 4 objectives such as debt for household expenditures, debt for agriculture, debt for non-agricultural businesses, and debt for buying/renting houses and lands. The 7 economic factors are consisting of the average monthly income per household, average monthly expenditure per household, subsidies, revenue tax, excise tax, investment, and gross domestic product. Secondary data were collected from various related government offices during the years 2002–2017.

Thai household debt was analyzed by document content analysis and the economic factors affecting Thai household debt were analyzed by Multiple Regression model, which is to study the relationship between economic factors (independent variables) and debt (dependent variables). The first round analyzes all 7 independent variables one by one. To determine the significant variables, a multiple regression analysis was performed, in subsequent cycles by eliminating insignificant independent variables. Multiple regression analysis excludes the most insignificant independent variables one by one, until the result was that all independent variables were significant (though insignificant variables in the first round of analyses may be significant in subsequent cycles of analyses).

The study found that Thailand, between 2002 and 2017, the growth rate of household debt to gross domestic product (GDP) tends to increase. The most household debt is debt for household expenditures followed by debt for buying/renting houses, debt for agriculture, and debt for non-agricultural business. Economic factors affecting household debt classified by 4 objectives such as 1) debt for household expenditures that was positive correlations including: the average monthly income per household, subsidies and gross domestic product, and negative correlations including: average monthly expenditure per household, revenue tax, excise tax. 2) Debt for agriculture that was positive correlations including: the average monthly income per household, and negative correlations including: subsidies and investment. 3) Debt for non-agricultural business that was positive correlations including: the average monthly income per household, and negative correlations including: subsidies, excise tax, investment, and gross domestic product. 4) Debt for buying/renting houses that was positive correlations including: the average monthly income per household, and negative correlations including: average monthly expenditure per household, subsidies, excise tax, and investment.

Keywords: household debt, economic factor

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

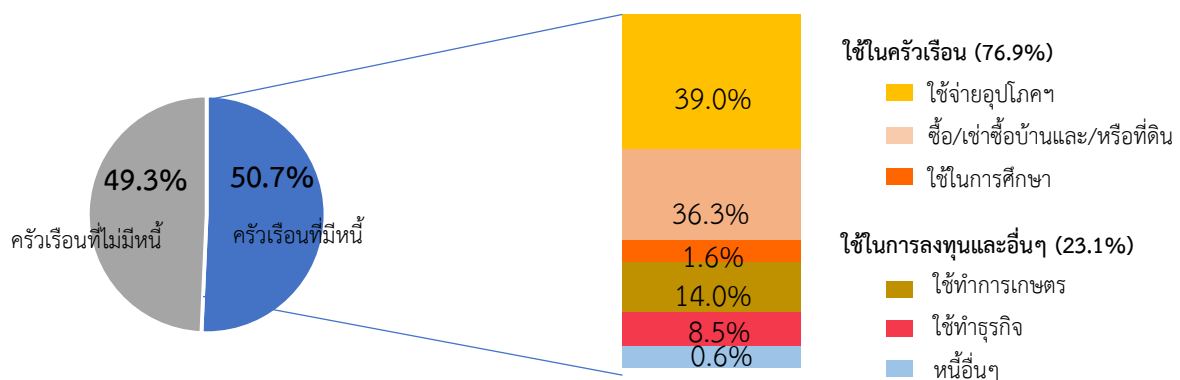
ประเทศไทยถูกจัดลำดับอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีปัญหาความยากจน โดยภาพรวมครัวเรือนไทยมีระดับรายได้ และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนมากกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนไม่มากนัก (ตารางที่ 1) อาจส่งผลให้ความต้องการบางอย่างในครัวเรือนนั้นไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการกู้ยืมเงินที่มากขึ้น และปัญหาที่ตามมาคือปัญหาหนี้สินในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2560 จากครัวเรือนทั่วประเทศประมาณ 21 ล้านครัวเรือน พบว่าเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ 10.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 50.7 (ภาพที่ 1) ถ้าพิจารณาหนี้สินของครัวเรือน โดยเทียบเป็นสัดส่วน และแบ่งย่อยตามประเภทของวัตถุประสงค์ในการเป็นหนี้ของครัวเรือน พบว่า มีหนี้สินเฉลี่ย

178,994 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อกำหนดเพื่อใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 76.9)พบว่าใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ 39.0 ใช้ในการซื้อบ้าน/ที่ดินร้อยละ 36.3 และใช้ในการศึกษา ร้อยละ 1.6 สำหรับหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่นๆ (ร้อยละ 23.1) พบว่าส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ในการเกษตร ร้อยละ 14.0 รองลงมาคือใช้ทำธุรกิจ ร้อยละ 8.5 และหนี้อื่นๆ อีก ร้อยละ 0.6 (National Statistical Office, 2017) นอกจากนี้การศึกษาในประเทศไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาเฉพาะปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ ช่วงอายุ อัตราการเกิด และสถานที่ตั้งที่มีผลต่อหนี้ครัวเรือนในประเทศ ในขณะที่ไม่รวมปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(GDP) เงินอุดหนุนทั่วไป การลงทุน ภาษี ที่อาจส่งผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนในภาพรวมประเทศไทย

ตารางที่ 1 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน หนี้สินเฉลี่ยเฉพาะครัวเรือนที่เป็นหนี้ และสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ พ.ศ. 2552 – 2560

	2552	2554	2556	2558	2560
รายได้ (บาท/เดือน/ครัวเรือน)	20,903	23,236	25,194	26,915	26,946
ค่าใช้จ่าย (บาท/เดือน/ครัวเรือน)	16,205	17,403	19,061	21,157	21,437
หนี้สินเฉลี่ย เฉพาะครัวเรือนที่เป็นหนี้	134,699	134,900	163,087	156,770	178,994
สัดส่วนหนี้สินต่อรายได้	6.44	5.80	6.47	5.82	6.64

ที่มา : National Statistical Office. (2017)

ภาพที่ 1 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามการเป็นหนี้ และจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม

ที่มา: National Statistical Office. (2017)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานะหนี้สินครัวเรือนไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการก่อหนี้สินครัวเรือนไทย

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับหนี้สินครัวเรือนของประเทศไทย ได้ตรวจสอบกรณีศึกษา Chuenchoksan, Chawalee, & Damrongsiri (2019) ศึกษาปัญหาการเงินของครัวเรือนไทย พบว่า ครัวเรือนที่มีหนี้เป็นผลจากการนำรายได้ส่วนใหญ่ไปใช้จ่าย ส่วนหนึ่งมาจากรายจ่ายไม่จำเป็น และส่วนใหญ่มาจากภาระหนี้ที่สูง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ (Gen Y) ขณะเดียวกันครัวเรือนที่มีหนี้แต่ไม่มีปัญหาทางการเงินจะแบ่งเงินส่วนหนึ่งเก็บออมไว้ Supriaman, Firmansyah, & Edy (2018) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน จังหวัดนุซาเต็งการะวันตัก ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ปัจจัยด้านทักษะของแรงงานมีผลกระทบต่อความยากจนมากที่สุด รองลงมาคือการลงทุนและรายได้ต่อหัว ตามลำดับ Sonsud, Kritsana, Tochim, Nuchpho, & Suwankesorn (2017) ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร อำเภอศรีสาโรง จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว, หนี้สินในปัจจุบัน, อัตราดอกเบี้ย, ภาระหนี้สินที่ต้องชำระ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการก่อให้เกิดหนี้จากเหตุสุดวิสัย ได้แก่ การถือครองที่ดิน, จำนวนที่ดินที่ถือครอง (ที่ตนเอง) และ ภาระหนี้สินที่ต้องชำระ ตามลำดับ Saranjit (2015) ศึกษาปัญหาความยากจนในสังคมไทย พบว่า การว่างงานเป็นหนึ่งในสาเหตุของปัญหาความยากจนในเมืองซึ่งเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ผู้ใช้แรงงานและผู้มีรายได้น้อยกำลังเผชิญอยู่ Wanasuk, Kosago, & Chawalee (2014) ศึกษาหนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้ พบว่า รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนที่สูงส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินครัวเรือน นอกจากนี้ อาชีพที่ก่อหนี้สูงสุดคืออาชีพธุรกิจการเกษตรซึ่งเป็นการก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคสูงสุดซึ่งเป็นการก่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ โดยครัวเรือนภาคใต้ส่วนใหญ่กู้ยืมผ่านธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเฉพาะกิจมากที่สุด Sukha (2014) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเมื่อจำนวนประชากรและจำนวนการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นจะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติทั้งประเทศเพิ่มมากขึ้น รายได้ประชากรและอัตราการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นจะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดเพิ่มมากขึ้น Palasri (2013) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท : กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยทางด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สินของครัวเรือนสามารถส่งผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้ Srivises (2000) ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนเป็นไปตามสมมติฐาน 5 ข้อ ได้แก่ การเป็นผู้มีการศึกษาน้อย การมีที่ดินทำกินน้อย การมีหนี้สินมาก การไม่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตร และการขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลาง

นิยามศัพท์

สถานะหนี้สิน หมายถึง ความผูกพันทางกฎหมายระหว่างบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ มีความชอบธรรมที่จะบังคับอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าลูกหนี้ ให้จำต้องส่งมอบทรัพย์สิน การกระทำ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หมายถึง เครื่องมือวัดสถานะทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมูลค่าของสินค้า และบริการทั้งหมดที่ผลิตในประเทศ

หนี้สินครัวเรือน หมายถึง เงินให้กู้ยืมที่สถาบันการเงินให้แก่บุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ ซึ่งบุคคลธรรมดาอาจนำเงินที่กู้ยืมไปใช้เพื่อการใช้จ่ายใช้สอยต่างๆ หรือเพื่อประกอบธุรกิจ

ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนจนและคนรวย และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการของรัฐ การศึกษาในการยกระดับคุณภาพชีวิต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมายถึง การกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ

อัตราดอกเบี้ย หมายถึง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในตลาดเงิน

เงินอุดหนุน หมายถึง เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือและเสริมรายได้ทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในการศึกษาในครั้งนี้จะใช้ เงินอุดหนุนแบบทั่วไป (General Grant) จากสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น

ภาษี หมายถึง เงินที่ประชาชนต้องจ่ายให้กับรัฐบาลเพื่อนำไปพัฒนาประเทศโดยแบ่งออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ กรมสรรพสามิต และกรมสรรพากร

การลงทุน หมายถึง จำนวนธนาคารที่จัดตั้งอยู่ในแต่ละจังหวัดเพื่อให้ประชาชนได้ลงทุนและเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ปัญหาความยากจน หมายถึง ความยากจนในเชิงเศรษฐกิจพิจารณาที่ระดับรายได้ หรือ ฐานะทางเศรษฐกิจบุคคลว่าไม่มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันความยากจนได้ครอบคลุมถึงมิติอื่นๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงินอีกด้วย กล่าวคือ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงไม่ถึงบริการสาธารณสุข การขาดโอกาสทางการศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาวะหนี้สินครัวเรือน
2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อหนี้สินในประเทศไทย
3. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอนโยบายการแก้ปัญหาความยากจน ผ่านการแก้ไขปัญหาการก่อหนี้สินครัวเรือนไทย

วิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ หนี้สินครัวเรือนและปัจจัยทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยมีขอบเขตการศึกษาในภาพรวมของประเทศไทย ระหว่างปี 2545 – 2560 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. การศึกษาสภาวะหนี้สินครัวเรือนไทยโดยการวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Document Content Analysis) และการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการก่อหนี้สินครัวเรือนไทยโดยแบบจำลองการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable) โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ รอบแรกจะวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่ละตัวทั้งหมด 7 ตัวแปรเพื่อหาตัวแปรที่มีนัยสำคัญ (p-value น้อยกว่า 0.05) หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ ในรอบต่อไปโดยตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญออก (ซึ่งอาจมีหลายตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญ) แต่การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณจะตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญมากที่สุดออกทีละตัว (p-value มากกว่า 0.05 มากที่สุด) จนได้ผลลัพธ์สุดท้ายที่ตัวแปรอิสระทุกตัวมีนัยสำคัญ (ทั้งนี้ตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญในการวิเคราะห์รอบแรกนั้นอาจมีนัยสำคัญในการวิเคราะห์ในรอบต่อไป)

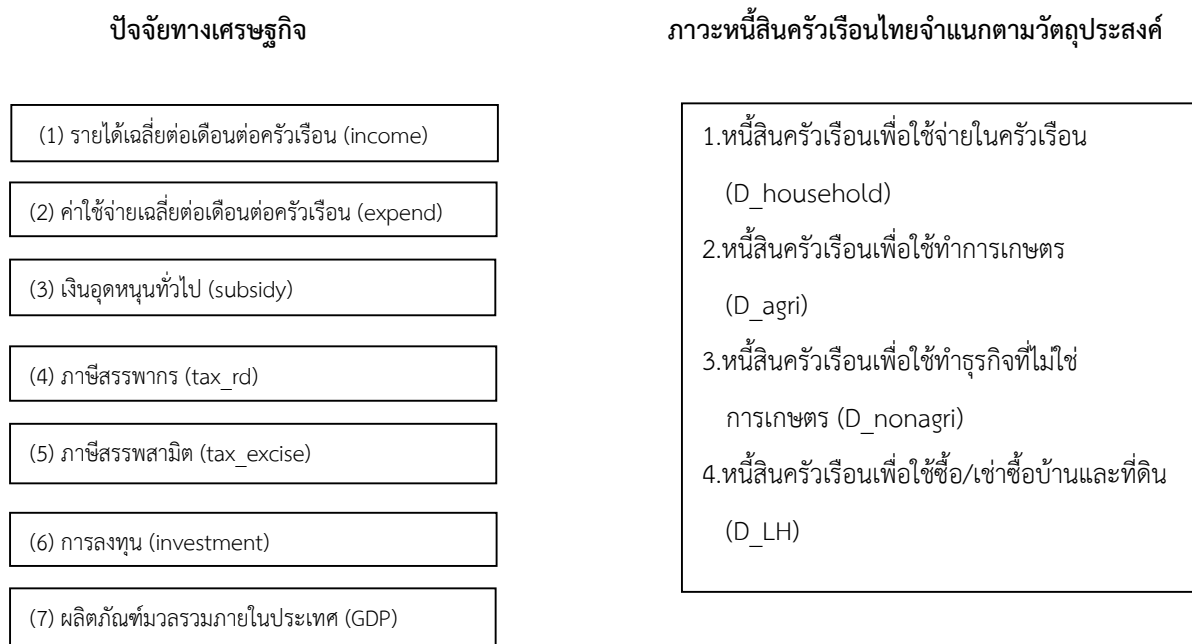
ตัวแปรตาม คือ หนี้สินครัวเรือน(D_i) จำแนกตามวัตถุประสงค์การกู้ยืม ดังนี้

- $D_{household}$ = หนี้สินเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือน
- D_{agri} = หนี้สินเพื่อใช้ทำการเกษตร
- $D_{nonagri}$ = หนี้สินเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร
- D_{LH} = หนี้สินเพื่อใช้ซื้อ / เช่าซื้อบ้านและที่ดิน

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ (1) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (income) (2) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (expend) (3) เงินอุดหนุนทั่วไป (subsidy) (4) ภาษีสรรพากร (tax_rd) (5) ภาษีสรรพสามิต (tax_excise) (6) การลงทุน (investment) (7) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) แบบจำลองการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์

$$D_i = \beta_0 + \beta_1 \text{income} + \beta_2 \text{expend} + \beta_3 \text{subsidy} + \beta_4 \text{tax_rd} + \beta_5 \text{tax_excise} + \beta_6 \text{investment} + \beta_7 \text{GDP} + \epsilon_i$$

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. การศึกษาสถานะหนี้สินครัวเรือนไทย

ในช่วงปี 2545 – 2560 อัตราการเติบโตของหนี้สินครัวเรือนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากสาเหตุต่างๆ เช่น วิกฤตการณ์ Subprime (ปี 2550 – 2551) การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วง 2551 – 2556 ไม่สูงมาก ทำให้ธนาคารลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจจึงเอื้อต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น นโยบายรถยนต์คันแรก ในปี 2555 เป็นต้น (ตารางที่ 2)

สถานะหนี้สินครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมปี 2545 - 2560 จะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่ครัวเรือนจะมีหนี้สินครัวเรือนที่ใช้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนมากที่สุดโดยมีหนี้สินเฉลี่ย 3,699,107.22 บาทต่อปี รองลงมาเป็นหนี้สินครัวเรือนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เช่า/ซื้อที่ดิน หนี้สินครัวเรือนที่ใช้เพื่อทำการเกษตร และหนี้สินที่ใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร (ตารางที่ 3 ภาพที่ 3)

ตารางที่ 2 หนี้สินครัวเรือน และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ปี 2545-2560

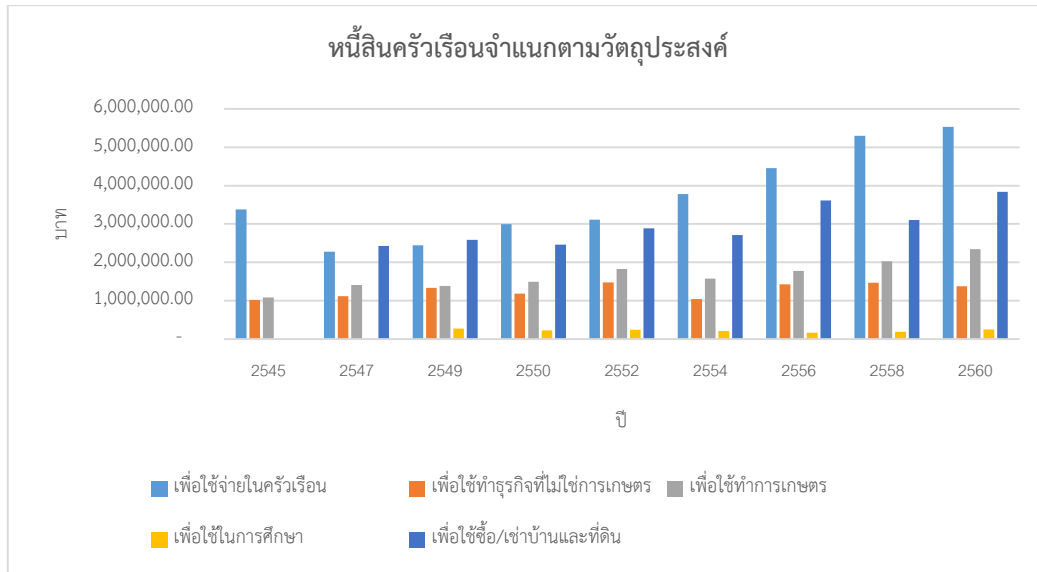
ปี	หนี้สินครัวเรือน (บาท)	GDP (ล้านบาท)	หนี้สินครัวเรือน ต่อ GDP
2545	941,878.06	5,446,043.00	17.29%
2547	1,598,139.91	6,576,000.00	24.30%
2549	1,834,278.00	7,830,329.00	23.43%
2550	1,864,244.00	8,469,060.00	22.01%
2552	1,968,208.00	9,041,600.00	21.77%
2554	2,066,748.70	10,523,080.00	19.64%
2556	2,492,391.00	11,938,250.00	20.88%
2558	2,731,416.90	13,453,060.00	20.30%
2560	3,018,447.02	15,059,710.00	20.04%

ที่มา : Bank of Thailand. (2019).

ตารางที่ 3 หนี้สินครัวเรือนไทยจำแนกตามวัตถุประสงค์

ปี	เพื่อใช้จ่ายใน ครัวเรือน(บาท)	เพื่อใช้ทำการเกษตร (บาท)	เพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่ การเกษตร(บาท)	เพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ ที่ดิน(บาท)
2545	3,382,217.81	1,084,027.85	1,014,079.00	0
2547	2,274,164.43	1,408,362.09	1,115,378.69	2,429,261.08
2549	2,444,090.00	1,384,148.00	1,331,131.00	2,588,831.00
2550	2,997,705.00	1,490,429.00	1,183,445.00	2,459,205.00
2552	3,115,585.00	1,828,910.00	1,478,406.00	2,882,838.00
2554	3,781,993.00	1,572,024.00	1,038,564.60	2,713,298.50
2556	4,455,875.50	1,775,496.00	1,421,671.00	3,616,232.00
2558	5,304,471.70	2,025,271.60	1,466,194.70	3,099,699.60
2560	5,535,862.54	2,345,935.30	1,378,249.07	3,835,071.16
เฉลี่ย	3,699,107.22	1,657,178.20	1,269,679.90	2,624,937.37

ที่มา: National Statistical Office. (2017)

ภาพที่ 3 หนี้สินครัวเรือนไทยจำแนกตามวัตถุประสงค์ ปี 2545 – 2560

ที่มา: National Statistical Office. (2017)

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อหนี้ครัวเรือนไทย

การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อหนี้ครัวเรือนไทยจำแนกตามวัตถุประสงค์ 4 ประเภทได้แก่ หนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน (D_household) หนี้สินเพื่อใช้ทำการเกษตร (D_agri) หนี้สินเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร (D_nonagri) หนี้สินเพื่อใช้ซื้อ / เช่าซื้อบ้านและที่ดิน (D_LH) ตามลำดับ โดยใช้แบบจำลองการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable, D_i) โดยการวิเคราะห์รอบแรกจะวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่ละตัวทั้งหมด 7 ตัวแปร (income, expend, subsidy, tax_rd, tax_excise, investment, GDP) เพื่อหาตัวแปรที่มีนัยสำคัญ (p-value น้อยกว่า 0.05) จากผลการวิเคราะห์ในรอบแรกนำมาวิเคราะห์ในรอบต่อไปโดยตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญออก (ซึ่งมีหลายตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญ) แต่การวิเคราะห์จะตัดตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญมากที่สุดออกทีละตัว (p-value มากกว่า 0.05) จนได้ผลลัพธ์สุดท้ายที่ตัวแปรอิสระทุกตัวมีนัยสำคัญ (ทั้งนี้ ตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญในการวิเคราะห์รอบแรกนั้น อาจมีค่านัยสำคัญในการวิเคราะห์ในรอบต่อไป เมื่อได้ตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญมากที่สุดออกไปก่อน) ผลการวิเคราะห์ แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนไทยจำแนกตามวัตถุประสงค์

ตัวแปร	D_household		D_agri		D_nonagri		D_LH	
	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE
income	692	158*	291.7	74.3*	435.5	41.4*	1150.1	53.0*
expend	-15.10	1.98*	-	-	-	-	-5.793	0.521*
subsidy	0.0000	0.00000	-	0.00000	-	0.00000	-	0.00000
	15	3*	0.0000	2*	0.00000	1*	0.00000	1*
			07		6		7	
tax_rd	-8.368	0.999*	-	-	-	-	-	-
tax_excise	-26.24	1.76*	-	-	-1.999	0.359*	-1.697	0.335*
investment	-	-	-25.1	10.8*	-38.22	3.99*	-95.04	4.53*
GDP	2.410	0.134*	-	-	-0.1097	0.0284*	-	-

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการประมาณค่าปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้สินครัวเรือนไทยจำแนกตามวัตถุประสงค์ แสดงได้ดังสมการที่ 1-4 ดังนี้

- 1) D_household = 1195404 + 692 income - 15.10 expend + 0.000015 subsidy - 8.368 tax_rd - 26.24 tax_excise + 2.410 GDP
(R-sq (adj) 99.33%)
- 2) D_agri = -309977 + 291.7 income - 0.000007 subsidy - 25.1 investment
(R-sq (adj) 92.51%)
- 3) D_nonagri = -1582 + 435.5 income - 0.000006 subsidy - 1.999 tax_excise - 38.22 investment - 0.1097 GDP
(R-sq (adj) 98.36%)
- 4) D_LH = 867459 + 1150.1 income - 5.793 expend - 0.000007 subsidy - 1.697 tax_excise - 95.04 investment
(R-sq (adj) 99.69%)

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน (D_household) ในความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไปและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อาจเนื่องจากรายได้เฉลี่ยที่สูงขึ้นส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินครัวเรือนจึงสามารถก่อหนี้ได้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Wanasuk, Kosago, & Chawalee (2014) และเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นการเพิ่มโอกาสให้ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากขึ้นเนื่องจากการได้รับเงินอุดหนุนอาจทำให้มีการใช้จ่ายอย่างไม่ระมัดระวังส่งผลให้มีความต้องการก่อหนี้สินมากขึ้น และ

ในความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ภาษีเงินได้ และภาษีสรรพสามิต อาจเนื่องจากครัวเรือนที่มีปัญหาหนี้สินเป็นผลจากการนำรายได้ส่วนใหญ่ไปเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ Chuenchoksan, Chawalee, & Damrongsiri. (2019) ดังนั้นครัวเรือนที่มีปัญหาหนี้สินและมีภาระหนี้สินสูงอยู่แล้ว จึงทำให้ไม่สามารถก่อหนี้เพิ่มเติมได้อีก ขณะที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บภาษีเงินได้ และภาษีสรรพสามิตมากขึ้นอาจทำให้ไม่สามารถมีเงินรายได้สูงมากพอที่จะสามารถชำระหนี้สินได้ จึงไม่สามารถจะก่อหนี้สินได้อีก 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ทำการเกษตร (D_agri) ในความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากรายได้โดยเฉลี่ยที่สูงขึ้นส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินครัวเรือน จึงสามารถก่อหนี้ได้สูงขึ้น และในความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไปและการลงทุน อาจเนื่องมาจากการอุดหนุนหรือการลงทุนที่น้อยลงย่อมส่งผลทางลบต่อการดำเนินธุรกิจทั้งการเกษตรจึงส่งผลให้ก่อหนี้สูงขึ้น 3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร (D_nonagri) ในความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และในความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิต การลงทุนและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อาจเนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจการลงทุน ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่ลดลงย่อมส่งผลให้เกิดการถ่วง และก่อหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บภาษีสรรพสามิตมากขึ้นอาจทำให้ไม่สามารถมีเงินรายได้สุทธิสูงมากพอที่จะก่อหนี้สินเพิ่มเติมได้อีก 4) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน (D_LH) ในความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และในความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิตและการลงทุน อาจเนื่องมาจากการอุดหนุนหรือการลงทุนที่น้อยลงย่อมส่งผลทางลบต่อการใช้จ่ายจึงส่งผลให้ก่อหนี้สูงขึ้น สำหรับภาษีสรรพสามิตที่ลดลงอาจก่อให้เกิดการบริโภคและใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้ก่อหนี้สูงขึ้น

สรุปผล

ในช่วงปี 2545 – 2560 อัตราการเติบโตของหนี้สินครัวเรือนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากสาเหตุต่างๆ ทั้งนโยบายภาครัฐ ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลก เช่น วิกฤตการณ์ Subprime (ปี 2550 – 2551) การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยไม่สูงมาก นโยบายลดอัตราดอกเบี้ย นโยบายรถยนต์คันแรกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ จึงส่งผลต่อการก่อหนี้ที่สูงขึ้น สำหรับสถานะหนี้สินครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม พบว่าโดยส่วนใหญ่ครัวเรือนจะมีหนี้สินครัวเรือนที่ใช้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนมากที่สุดโดยมีหนี้สินเฉลี่ย รองลงมาเป็นหนี้สินครัวเรือนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เช่า/ซื้อที่ดิน หนี้สินครัวเรือนที่ใช้เพื่อทำการเกษตร และหนี้สินที่ใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้ครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์ 1) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไปและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และความสัมพันธ์เชิงลบได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ภาษีเงินได้ และภาษีสรรพสามิต 2) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ทำการเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไปและการลงทุน 3) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิต การลงทุน และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 4) หนี้สินครัวเรือนเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน และความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เงินอุดหนุนทั่วไป ภาษีสรรพสามิตและการลงทุน

ข้อเสนอแนะ

1. อัตราการเติบโตของหนี้สินครัวเรือนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยจากสาเหตุต่างๆ ที่รวมทั้งนโยบายภาครัฐ ดังนั้นรัฐจึงควรต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายที่ไม่ควรเอื้อต่อการงูจใจในการก่อหนี้ที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิต

2. เงินอุดหนุนมีความสัมพันธ์ทางลบกับการก่อหนี้สินครัวเรือน ทั้งเพื่อใช้ในการทำการเกษตร เพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร ตลอดจนเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดที่เงินอุดหนุนน้อยลงย่อมส่งผลทำให้ก่อหนี้สูงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอุดหนุนเงินจากภาครัฐยังเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับประชาชนในภาพรวม แต่อย่างไรก็ตามการอุดหนุนของภาครัฐก็จำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือพฤติกรรมการก่อหนี้ที่ไม่เกิดประโยชน์ รวมทั้งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความรู้ทางการจัดการการเงินที่ดีให้กับประชาชน

บรรณานุกรม

- Bank of Thailand. (2019). *Statistics*. Retrieved January, 20 2020, from https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=891&language=TH
- Bank of Thailand. (2019). *Summarize the Total Number of Branches of All Commercial Banks in the System*. Retrieved January, 20 2020, from https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/ReportPage.aspx?reportID=201&language=th
- Chuenchoksan, S., Chawalee, P., & Damrongsiri, W. (2019). *8 Facts about the Financial Problems of Thai Households*. Retrieved March, 5 2020, from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_30Oct2019.aspx.
- National Statistical Office. (2017). *Survey of Household Socioeconomic Conditions B.E. 2560*. Retrieved January, 19 2020, from https://nso.gov.mt/en/News_Releases/View_Current_Year/Pages/2017-%5B1%5D.aspx.
- Palasri, W. (2013). The Study of Determinants of the Household Poverty in Rural Area: Case Study of Mahasarakham Province. *RajabhatMaha Sarakham University Journal*, 7(1), 29-38.
- Saranjit, T. (2015). Problem of Poverty in Thailand. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 5(2), 12-21.
- Sonsud, P., Kritsana, N., Tochim, S., Nuchpho, P., & Suwankesorn, S. (2017). Factors Affecting the Debt of Agriculture Group 7 Baan ThaChang, Tabphueng Sub-district, Si Samrong District Sukhothai Province. In *The Conference on Creative RMUT and Sustainable Innovation for Thailand 4.0*. Bangkok: Rajamangala University of Technology.
- Srivises, R. (2000). *Factors affecting Rural Poverty in Thai community: A Case Study of Ban Rangkrang, Suphanburi* (Ph.D. dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sukha, S. (2014). *The Study of Relative Evaluation of Socio-Economic Factors Affecting the GDP*. (Master's independent study). Burapha University. Chonburi.

- Supriaman, Firmansyah, & Edy, Y. (2018). Analysis of Factors Affecting Poverty in West Nusa Tenggara Province, Indonesia. in *The 3rd International Conference on Energy, Environmental and Information System (ICENIS 2018)*. Semarang EDP Sciences.
- Wanasuk, K., Kosago, C., & Chawalee, P. (2014). Household Debt and the Economics of Southern Thailand. In: *Academic Seminar on the Economics of Southern Thailand*. Bangkok.